

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет математики та інформатики

Кафедра математичного і функціонального аналізу

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНАЛІЗ ЧАСОВИХ РЯДІВ

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Актуарна та фінансова математика»

Спеціальність 111 Математика

Галузь знань 11 Математика та статистика

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 22 серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Аналіз часових рядів
Викладач	Малицька Ганна Петрівна
Контактний телефон викладача	+380966830023
Е-mail викладача	hanna.malytska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	6 кредити ECTS, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Очні консультації: згідно розкладу консультацій
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Фундаментальні теоретичні знання часових рядів, є невід'ємною частиною процесу управління. Прогнозування на основі часових рядів зменшує невизначеність і допомагає підвищити точність рішення, і таким чином усунути втрати суб'єктів підприємницької діяльності.</p> <p>Проблема прогнозування внаслідок швидких, часом погано передбачуваних змін зовнішнього середовища за останнє десятиліття набула особливої складності. З урахуванням цих труднощів і критичності помилок у прогнозах, з одного боку, деякі фахівці були змушені заговорити про марність прогнозування. З іншого боку, це спонукало до проведення нових досліджень із проблем соціально-економічного прогнозування. За останні роки з'явилися нові методи, моделі та засоби вирішення завдань прогнозування. Їх методологічною основою є математична статистика, теорія часових рядів, методи регресійного аналізу.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою</u> вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення з теоретичними основами та практичним інструментарієм прогнозування соціально-економічних процесів, визначення можливих станів економічних об'єктів у майбутньому, дослідження закономірностей їх розвитку за різних умов.</p> <p><u>Цілями</u> вивчення навчальної є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – оволодіти теоретичними основами розробки прогнозів соціальних і економічних процесів; – оволодіти теоретичними основами і набути практичних навиків щодо застосування аналітичних та механічних методів вирівнювання динамічних рядів; – оволодіти теоретичними основами щодо методів оцінювання достовірності моделі та її параметрів, прогнозних характеристик моделі; – оволодіти теоретичними основами і набути практичних навиків щодо визначення основних економічних характеристик розрахованих прогнозованих показників; – набути практичних навиків застосування теоретичних знань для можливостей використання різних моделей та методів в прогнозуванні соціальних та економічних процесів. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність:</u></p> <p>ПК. Здатність розв'язувати математичні задачі та практичні проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та/або невизначеністю умов.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК3. Здатність вирішувати проблеми у професійній діяльності на основі абстрактного мислення, аналізу, синтезу та прогнозу.</p> <p>ЗК4. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел, необхідної для розв'язування професійних завдань.</p> <p>ЗК10. Здатність критично оцінювати та переосмислювати власний і чужий досвід, аналізувати свою професійну й соціальну діяльність.</p>	

Фахові компетентності:			
ФК6. Здатність творчо застосовувати існуючі та генерувати нові математичні ідеї.			
ФК7. Здатність до удосконалення існуючих математичних методів аналізу, моделювання, прогнозування.			
Результати навчання:			
ПРН2. Володіти основами математичних дисциплін теорій, зокрема, які вивчають моделі природничих і соціальних процесів.			
ПРН3. Володіти знаннями грамотної побудови комунікації в освітньому і науковому процесі, відбору вихідних даних дослідження, складання списку використаних джерел, опису наукових результатів.			
ПРН4. Уміти використовувати фундаментальні математичні закономірності у професійній діяльності.			
5. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття	Загальна кількість годин		
лекції	24		
практичні заняття	36		
самостійна робота	120		
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
I	111 Математика	I (перший)	нормативний
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	заняття
			сам. роб.
Тема 1. Методологічні засади соціально-економічного прогнозування. Оцінка якості прогнозів.		4	4
Тема 2. Часові ряди в прогнозуванні.		2	4
Тема 3. Прості методи прогнозування.		2	4
Тема 4. Адаптивні методи прогнозування.		2	4
Тема 5. Методи і моделі прогнозування багатовимірних процесів.		2	4
Тема 6. Циклічні і сезонні складові часового ряду.		2	4
Тема 7. Методи і моделі прогнозування одновимірних процесів.		2	4
Тема 8. Експертні методи прогнозування.		4	4
Тема 9. Моделі соціально-економічного прогнозування.		4	4
ЗАГ.:		24	36
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінювання знань, умінь і навичок із навчальної дисципліни здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю за <u>100-бальною</u> шкалою: <u>50 балів</u> протягом семестру (поточне тестування (10 балів); відповіді на всі основні та додаткові запитання під час аудиторних занять (15 балів); письмова контрольна робота (15 балів); самостійна робота (10 балів)); <u>50 балів</u> за екзамен. <u>Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів:</u> <u>90 – 100 (відмінно)</u> – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обгрунтоване формулювання практичних висновків, наводить		

	<p>повний обґрунтований розв'язок прикладів та задач, аналізує причинно-наслідкові зв'язки; вільно володіє науковими термінами;</p> <p><u>70 – 89 (добре)</u> – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його до розв'язання конкретних прикладів та задач, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності розв'язках;</p> <p><u>50 – 69 (задовільно)</u> – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє правильно застосувати набуті знання до розв'язання конкретних прикладів та задач, нечітко, а інколи й невірно формулює основні твердження та причинно-наслідкові зв'язки;</p> <p><u>0 – 49 (незадовільно)</u> – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Відповідно до навчального плану, студент виконує одну письмову контрольну роботу. Головна її мета – перевірка самостійної роботи студентів у процесі навчання, виявлення ступеня засвоєння ними теоретичних положень навчальної дисципліни. При розв'язанні практичних задач студент має детально вказувати, яким саме був хід його роздумів, якими формулами він користувався.</p> <p>Структура завдань і бали за кожне з них:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Певний банк подав інформацію, що стосується депозитів за останні 7 років (в тис.грн.) 40;50;80;150;310;420;610. Яку величину депозитів слід очікувати, якщо тенденція вкладів описується показниковою функцією тренду? – 5 балів 2. Для 10 елементного часового ряду визначено ковзний тренд і отримано такі результати: $\bar{w} = 2, \hat{y} = 10$. Сформувати точкові прогнози на наступні три проміжки. – 5 балів 3. На основі даних $x_i=1;4;2;5;8;6;9$. $y_i=3;5;7;8;9;11;13$; оцінити структурні параметри економетричної моделі. Побудувати граничний та точковий прогнози для $T=8$. – 5 балів
Практичні заняття	<p>Практичні заняття проводяться з метою формування у студентів умінь і навичок з навчальної дисципліни, вирішення сформульованих завдань, їх перевірка та оцінювання. За метою і структурою практичні заняття є ланцюжком, який пов'язує теоретичне навчання і навчальну практику з дисципліни, а також передбачає попередній контроль знань студентів. Оцінки за практичні заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумкова оцінка за семестр має бути не менша, ніж 25 балів.</p>
Підсумковий контроль	<p><u>Форма контролю:</u> екзамен. <u>Форма здачі:</u> комбінована.</p> <p>Структура білета і розподіл балів за завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розрахунок характеристик динаміки розвитку економічних процесів. Статистичні характеристики часових рядів. Структурний аналіз часового ряду. – 10 балів 2. Прогнозування за середніми характеристиками ряду: екстраполяція на основі середнього рівня ряду, екстраполяція за середнім абсолютним приростом, екстраполяція за середнім темпом зростання. – 10 балів 3. Методика розрахунку експертних оцінок. – 10 балів

	4. Перевірка точності моделі прогнозування. – 10 балів 5. Стандартні критерії ефективності та незміщеності. – 10 балів
7. Політика навчальної дисципліни	
<p><u>Письмові роботи:</u> Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).</p> <p><u>Академічна доброчесність:</u> Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.</p> <p><u>Відвідування занять:</u> Засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо). Пропущені практичні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні незадовільні оцінки, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному занятті, перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.</p> <p><u>Неформальна освіта:</u> Результат може бути зарахований за умови повної відповідності програм. Рекомендовані платформи: Coursera, Prometheus.</p>	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Burtnyak I.V., Malyska A. Application of the spectral theory and perturbation theory to the study of Ornstein-Uhlenbesck processes. Carpathian Math. Publ. (2018) 10(2): 273–287. 2. Благун І.С., Буртняк І.В., Малицька Г.П. Прогнозування економічних і соціальних процесів. Івано-Франківськ: Вид. В.Дяків, 2012. 3. Буртняк І.В. Моделі поведінки волатильності фінансових інструментів фондових ринків: ПНУ: Івано-Франківськ, 2019. 4. Буртняк І.В. Використання методів аналізу середовища функціонування для оцінки ефективності комерційних банків. Бізнес Інформ. (2020) 11: 309–315. 5. Буртняк І.В., Малицька Г.П. Моделювання ціни деривативів методом Штурма-Ліувілля. Вісник Прикарпатського ун-ту. Серія: Економіка. (2020) 16: 152–158. 6. Burtnyak, I.V. Malyska A. Simulation of stock market prising using the model CEV. The actual problems of regional ecomomy development (2021) 41–47. 7. Буртняк І.В. Моделі використання реальних опціонів для прийняття інвестиційних рішень. Моделі системного аналізу в управлінні економічними процесами. (ред. В.С. Пономаренко, Т.С. Клебанова, Л.С.Гурьянова). ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця: Братислава – Харків, 2021. 8. Burtnyak I.V., Malyska A. Derivative Pricing: Predictive Analytics Methods and Models. Proc. of the Workshop on the XIII Int. Sc. Pract. Conf. Modern probl. of soc. and econ. syst. modelling (MPSESM-W 2021). 2021, 83–93. 9. Nguyen L., Novak V. Forecasting seasonal time series based on fuzzy techniques. Fuzzy Sets and Systems (2019) 361: 114–129. 10. Ставицький А.В. Теорія часових рядів. http://andriystav.cc.ua 11. Shetty C. Time Series Models. Towars Data Scienes, 2020. https://towardsdatascience.com 	

Викладач *Ганна Малицька*, доцент кафедри
математичного і функціонального аналізу